

ARVIOINTIKERTOMUS 2021

Vaalan kunta

Tarkastuslautakunta 23.5.2022 § 45
Kunnanvaltuusto 22.6.2022 § 72

SISÄLLYS

ARVIOINTIKERTOMUS VUODELTA 2021	2
1 Alkusanat	3
2 Tarkastuslautakunta	3
3 Tilintarkastus	5
4 Kunnan sisäinen valvonta, riskienhallinta ja konsernivalvonta	5
5 Henkilöstö	6
6 Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen	7
6.1 Hallinto-osasto	8
6.2 Hyvinvointiosasto	9
6.2.1 Kunnan hyvinvointityön arviointi	10
6.3 Sivistysosasto	10
6.4 Tekninen osasto	11
6.5 konserniyhtiöt	12
6.6 Yleistä	13

ARVIOINTIKERTOMUS VUODELTA 2021

Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan toimikauttaan vastaavien vuosien hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämistä varten. Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja.

Valtuuston asettaman tarkastuslautakunnan tehtävänä on Kuntalain 121 §:n mukaisesti huolehtia kunnan hallinnon ja tarkastuksen järjestämisestä. Tarkastuslautakunta valmistelee valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastamista koskevat asiat. Lautakunta arvioi, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu myös huolehtia kunnan ja sen tytäryhtiöiden tarkastuksen yhteensovittamisesta sekä 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamisesta ja ilmoitusten toimittamisesta valtuustolle tiedoksi. Lautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aihetta.

1 Alkusanat

Vuosi 2021 oli monella tapaa valmistautumisen vuosi. Uusien hyvinvointialueiden perustaminen toi mukanaan uudenlaista selvitystyötä, epävarmuutta ja toimintojen uudelleen organisoinnin valmistelua. Hyvinvointialueen toimintojen ja käytännön asioiden suunnittelu vei aikaa lausuntojen antamisen muodossa ja muutoinkin kunnan tulevaisuuden muutosten kirjoon varautumisessa. Oma vaikutuksensa oli myös Vaalan ja Oulunkaaren kuntien osalta siinä, että Oulunkaaren johtavia viranhaltijoita oli sidottuna hyvinvointialueuudistuksen valmisteluun. On kuitenkin vaikea arvioida, kuinka paljon sillä oli vaikutusta kuntalaisten palvelutarjontaan, jos lainkaan. Koronan vaikutukset näkyivät edelleen sosiaali- ja terveyspalveluissa, mutta viruksen kanssa vuoden kuluessa alettiin oppia elämään.

Kuntavaalit täyttivät alkuvuoden toimintaa merkittävästi. Siihen oli osasyynä vaalipäivän siirtäminen alkuperäiseltä paikalta parisen kuukautta eteenpäin, kesäkuulle. Uusi valtuusto pääsi aloittamaan aktiivisen päätöksenteon vasta elokuussa.

Vaalihuuman keskellä jatkui Hyvinvointikeskushankkeen suunnittelu ja valmistelussa suuren yksimielisyyden vallitessa päätettiin hakea poikkeuslupaa STM:ltä hieman yli kymmenen miljoonan euron hankkeelle sisältäen entisen tasoisen palvelutarjonnan. Kiinteistöjen sisäilmaongelmien vuoksi terveyspalveluille oli saatava uudet terveet tilat. Hankkeelle ei saatu ministeriön lupaa, joten syksyllä käynnistettiin hankesuunnitelma, jossa päädyttiin alle viiden miljoonan kustannusrajan ja sitä myötä ministeriön lupaa ei enää tarvita. Jälkiviisastelua asian valmistelun suhteen voi harrastaa, mutta valtakunnallisen sosiaali- ja terveysuudistuksen mukanaan tuomat haasteet ja vaatimukset pääsivät sotkemaan tärkeän asiamme etenemistä.

Tarkastelujakso kokonaisuudessaan on mennyt hyvin niin toiminnan toteutumisen kannalta kuin taloudenkin kannalta. Peruskunnan tulos osoittaa 1 144 000 euroa ylijäämää, vaikka talousarviossa ennakoitiin 360 000 euron alijäämää. Konsernin tulos oli 1 429 000 ylijäämäinen. Vaalan kumulatiivinen ylijäämä kasvoi yli kolmeen miljoonaan euroon. Vuosikatteella mitattuna kunnan tulevaisuuden näkymät investointien suhteen paranivat merkittävästi. Talouden hyvä kehittyminen antoi valtuustolle myös mahdollisuuden laskea kuntaveroprosenttia ja myös kiinteistöveroprosenttia vakituisten asuntojen osalta vuoden 2022 alusta.

Hiilineutraalikuntatavoitteet ovat myös menneet merkittävästi eteenpäin kun Metsälamminkankaan tuulivoimapuiston myllyistä suurin osa oli käyttökunnossa vuoden loppuun mennessä. Sääolosuhteet vaikeuttivat loppuvuodesta myllyjen pystytystä, mutta hanke eteni lähes aikatauluissaan.

On merkille pantavaa, että Vaalassa erilaisia rakennuskohteita on runsaasti. Yksi isoimmista on uuden vankilan rakentaminen, jonka maatyöt aloitettiin tarkasteluvuoden aikana. Vaarakaarrontien ja Järvikyläntien risteyksen liepeillä. Rakennusmateriaalien isohko kallistuminen on aiheuttanut alalle omat haasteensa ja kustannusarviot ovat menneet uusiksi.

2 Tarkastuslautakunta

Tarkastuslautakunnan toiminta

Kunnanhallituksen antaman toimintakertomuksen ja saatujen selostusten perusteella on tarkasteltu kunnanvaltuuston asettamia tavoitteita ja niiden toteutumista.

Tarkastuslautakunta on kokouksissaan kuullut toiminta- ja talousasioissa kunnan johtoa, osastopäälliköitä, lautakuntien puheenjohtajia ja viranhaltijoita. Lisäksi lautakunnan jäsenet ovat seuranneet kunnanhallituksen ja lautakuntien päätöksiä sekä toimintaa esityslistojen ja pöytäkirjojen kautta. Arvioinnin pohjana ovat olleet kunnanhallituksen laatima toimintakertomus, tillintarkastajien raportit ja selvitykset sekä toimielinten esityslislat ja pöytäkirjat.

Tarkastuslautakunta 1.6.2019-31.7.2021

		kok. yht. 4, §§ 21
Pj.	Kemppainen Pentti	4
Vpj.	Mustonen Osmo	4
jäsen	Hiltunen Maarit	3
jäsen	Härmä Toni	-
jäsen	Koistinen Marja	2
varajäsen	Hirvi Simo	4
varajäsen	Hiltunen Tarja	1
Tilintark.		
	Kääriäinen Antti	3
Pöytäkirjanpitäjä	Karppinen Hanna	4

Tarkastuslautakunta 1.8.2021-31.5.2023

		kok. yht. 3, §§ 21
Pj.	Roivainen Jouko	3
Vpj.	Halonen Matti	3
jäsen	Kuussaari Sirpa	2
jäsen	Moilanen Helmi	2
jäsen	Välinen Pekka	3
Tilintark.		
	Kääriäinen Antti	3
Pöytäkirjanpitäjä	Karppinen Hanna	3

Lautakunnan jäsenet ovat seuranneet lautakuntien toimintaa tutustumalla niiden esityslistoihin ja pöytäkirjoihin seuraavasti:

kunnanhallitus	Pekka Välinen
hyvinvointilautakunta	Matti Halonen
elinvoimalautakunta	Elina Mannermaa ja Helmi Moilanen

Matti Halonen on esteellinen seuraamaan ja arvioimaan elinvoimalautakunnan toimintaa lautakunnan varajäsenyyden vuoksi.

3 Tilintarkastus

Vuosien 2017–2020 tilintarkastusyhtiönä toimii KPMG Julkishallinnon Palvelut Oy. Kunnanvaltuusto on hyväksynyt 17.12.2020 § 82 sopimuksen Vaalan kunnan ja KPMG Julkishallinnon Palvelut Oy:n välillä tilintarkastuspalveluiden tuottamisesta vuosina 2021–2024. Vastuullisena tilintarkastajana toimii JHTT, KHT Antti Kääriäinen.

Tilintarkastajat ovat esittäneet tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 1.1.- 31.12.2021. Tilintarkastaja on kertomuksessaan esittänyt, että tilinpäätös voidaan hyväksyä ja toimielinten jäsenille sekä tehtävälalueiden johtaville viranhaltijoille voidaan myöntää vastuuvapaus tarkastetulta tilikaudelta.

4 Kunnan sisäinen valvonta, riskienhallinta ja konsernivalvonta

Ulkoisesta valvonnasta vastaavat tarkastuslautakunta ja tilintarkastaja kuntalain ja tarkastussäännön mukaisesti. Sisäinen valvonta jaetaan sisäiseen tarkkailuun, seurantaan ja sisäiseen tarkastukseen. Sisäinen tarkkailu on usein näkymätöntä, kunkin yksikön toimintarutiineihin ja tietojärjestelmiin sisältyvää jatkuvaa varojen käytön ja toimintojen kontrollia. Sisäisen tarkkailun toimivuus on yksikön johdon vastuulla. Seuranta kuuluu sekä viranhaltijoille että luottamushenkilöille. Seurannan keskeisiä tehtäviä on raportointivelvoitteiden asettaminen ja tehtyjen päätösten ja raporteissa kuvattujen tulosten vertailu. Sisäinen tarkastus on kunnanjohtajan vastuulla. Kunnanjohtaja voi määrätä päävastuualueen ulkopuolisen henkilön suorittamaan sisäistä tarkastusta. Sisäinen tarkastus on aktiivista, systemaattista ja ensisijaisesti avointa tarkastustoimintaa.

Kuntalaki velvoittaa tietyt kunnan luottamushenkilöt ja viranhaltijat tekemään sidonnaisuusilmoituksen johtotehtävistään sekä luottamustoimistaan elinkeinotoimintaa harjoittavissa yrityksissä ja muissa yhteisöissä, merkittävästä varallisuudestaan sekä muistakin sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä luottamus- ja virkatehtävien hoitamisessa.

Lautakunta toteaa, että kaikki luottamushenkilöt ja viranhaltijat, jotka ovat ilmoittamisvelvollisuuden piirissä, ovat sidonnaisuusilmoituksen jättäneet.

Erilaisiin riskeihin varautuminen on osa kunnan toimintaa. Vaalan kunnan erityisenä riskinä ovat sisäilmaongelmat. Sisäilmajohtoryhmä kokoontuu säännöllisesti ja hakee ratkaisuja sisäilmaongelmiin. Kiinteistöstrategian toteuttaminen ja toisen vaiheen suunnittelu ovat tärkeässä

roolissa, kunnan pitkäjänteisessä työssä kiinteistömassan ajantasaistamiseksi. Kuntastrategian toista vaihetta on työstetty aktiivisesti. Kiinteistökannasta on tehty tarkempia analyyskejä ja selvityksiä strategiatyön tueksi.

Taloudellisen riskin muodostaa myös huonokuntoiset kiinteistöt. Niistä kunnan käytössä olevista kiinteistöistä, joilla on vielä käyttöikää jäljellä, tehdään suunnitelman mukaiset poistot. Vanhoista, käyttöikänsä päähän tulleista kiinteistöistä tehdään ylimääräisiä poistoja harkiten ja taloustilanne huomioon ottaen.

Kiinteistökantaa on seurattava ja arvioitava tilikausittain. Jos kiinteistöä ei enää käytetä kunnallisessa palvelutuotannossa, tarvittaessa tulee kirjata arvonalennus. Saamisten perintään seurattava aktiivisesti ja tarvittaessa ryhdyttävä asianmukaisiin toimenpiteisiin. Korkotason noustessa on tärkeää varautua sen tuomiin taloudellisiin haasteisiin. Vaalan kunnan lainoista noin puolet on kiinteällä korolla, jolloin kustannusten seuranta on helpommin ennustettavissa. Vuosi 2021 vakiinnutti koronaepidemian mukanaan tuomat etäkokouskäytännöt. Kunnan tuleekin huomioida tasavertaiset mahdollisuudet sähköiseen osallistumiseen ja pitää huolta siitä, että kaikilla on riittävät tietotaidot etäkokouksiin osallistumiseksi.

Viestinnän kehittämiseen on viime vuonna panostettu. Viestintä ja markkinointi nostettiin vuoden 2021 organisaatiokartalla omaksi vastuualueekseen. Oikea-aikainen, faktapohjainen viestintä on tulevaisuudessa entistä suuremmassa roolissa – monipuolinen tiedottaminen, erilaiset työkalut (infotaulut) ja osallistaminen ovat olennainen osa tulevaisuuden kuntaviestintää. Digitaalisuuden hyödyntäminen viestinnässä mm. infotauluja sijoittamalla kuntalaisille saavutettaviin paikkoihin tehostaa paikallista viestintää ja lisää kuntalaisten yhdenvertaisuutta.

5 Henkilöstö

Kunnan palveluksessa oli vuoden lopussa 161 henkilöä. Kunnan henkilöstön kokonaismäärä ilman työllistettyjä on vähentynyt kolmella vuonna 2021. Vakinaisten henkilöiden määrä on lisääntynyt neljällä ja määräaikaisten määrä on vähentynyt seitsemällä henkilöllä. Henkilöstöstä 58 % eli 94 henkilöä on yli 50 –vuotiaita. Lähivuosina henkilöstöä tulee eläköitymään runsaasti ja tämä olisi otettava hyvissä ajoin huomioon rekrytoitaessa uutta henkilöstöä.

Henkilöstön jaksamiseen, alaistaitoihin ja esimiestyöhön sekä muutosjohtamiseen panostetaan mm. työnohjauksella ja tiedottamisella sekä yhteistyöllä työterveyshuollon kanssa. Henkilöstö on osallistunut tarpeellisiin koulutuksiin ja etäkoulutuksia on hyödynnetty monipuolisesti. Etätyöohje päivitettiin vastaamaan nykytyön vaatimuksia. Vuonna 2020 työhyvinvointihanke pilotoi kahden osaston osalta työhyvinvointitarjottimen. Vuonna 2021 tarjottimen käyttö laajennettiin koko kunnan henkilöstöön. Jaksurissa työntekijä voi tilata itselleen erilaisia työhyvinvointia tukevia palveluita. Alustalla on monipuolinen tarjonta ilmaisia vinkkejä, ohjeita ja neuvontaa kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tueksi.

Kokonaisuutena henkilöstön sairauspäivien määrä väheni edelliseen vuoteen verrattuna 759 päivää ja oli yhteensä 1585 päivää. Raporteista selviää, että sairauslomissa vähenivät lyhyet ja keskipitkät sairauslomat. Pitkien sairauslomien määrä oli edellisvuoden tasolla. Työskentelyolosuhteisiin ja

työn kuormittavuuteen on kiinnitetty huomiota ja mahdollistettu työntekijän pääsy varhaiseen kuntoutukseen.

Huolimatta digitaalisista työkaluista ja etätöön lisääntymisestä, sosiaalisen kanssakäymisen merkitystä ja sen tuomaa hyvinvointia ei kuitenkaan näiden varjolla sovi unohtaa. Varahenkilöjärjestelmää mietittäessä täytyisi kartoittaa myös vaihtoehtoiset tavat varamiesjärjestelmän varmistamiseen esimerkiksi ostopalvelutoimintoja kartoittamalla. Esimiesalais-keskustelu on tärkeä osa henkilöstön hyvinvointia.

6 Toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Vaalan kunta teki 1 144 281 euroa ylijäämäisen tuloksen, Vaalan Vesi ja Lämpö Oy:n ylijäämä oli 92 564,66 euroa ja As. Oy Vaalan Niskan tulos oli 7 767,43 euroa ylijäämäinen. Konsernin tilinpäätös oli 1 428 882,67 euroa ylijäämäinen. Kiinteistöjen tasearvojen poistoja kirjattiin 1 185 511 euroa.

Kunnan toimintakulut olivat n. 26,99 miljoonaa euroa ja toimintatuotot 3,9 miljoonaa euroa. Toimintakate vuonna 2021 oli – 23 085 985 euroa. Se parani edelliseen vuoteen verrattuna 1 033 000 eurolla. Vuosikate eli kokonaistulorahoituksen riittävyys oli 1 943 982 euroa. Verotulot toteutuivat 281 282 euroa yli budjetoidun. Valtionosuudet toteutuivat 157 170 euroa alle budjetoidun. Kaikkiaan verotuloja saatiin 11,78 miljoonaa euroa, mikä oli n. 872 000 euroa edellisvuotta enemmän. Valtionosuudet puolestaan vähenivät edellisvuodesta n. 831 000 euroa ollen yhteensä noin 13,25 miljoonaa euroa. Korke- ja muut rahoituskulut olivat yhteensä noin 31 000 euroa.

Investointien nettosumma oli 1 126 000 euroa. Kunnan talousarviossa varataan vuosittain investointiansaan määrärahat eri kohteisiin. Investointisuunnitelmat ja -sopimukset tulee toteuttaa talousarviossa esitetyn mukaisina. Vuoden 2021 investoinnit toteutuivat 247 275 euroa suunniteltua pienempinä. Vuodelle 2021 suunnitelluista investoinneista jäi kokonaan tekemättä koulukeskuksen yläpohjan tuuletuksen parantaminen, loppipajan lattioiden korjaus. Loppipajan hanke muuttui laajemmaksi peruskorjaushankkeeksi, joka valmistuu 2023/2024 aikana. Tiloihin rakennetaan mm. uudet nuorisotilat. Loppuvuodesta koronan aiheuttamat poissaolot vaikeuttivat investointien toteutumista.

Kunnan toimintakulut alittivat budjetin n. 803 000 eurolla ja toimintatuotot toteutuivat 258 000 euroa budjetoitua suurempina. Rahoitustuotoissa ja kuluissa on syntynyt säästöä n. 26 000 euroa budjettiin verrattuna.

Oulunkaaren osalta erikoissairaanhoidon alitti budjetin n. 622 000 eurolla ja sosiaali- ja terveystalvelujen oma toiminta alitti budjetin noin 652 000 eurolla. Kokonaisuutena Oulunkaaren sosiaali- ja terveystalvelut alittivat talousarvion noin 1,27 miljoonalla eurolla.

Pitkääaikaisten lainojen vähennys oli n. 1,01 milj. euroa ja lyhytaikaisten lainojen lisäys oli 1,25 milj. euroa. Lainamäärä oli vuoden lopussa noin 8,9 milj. euroa eli n. 237 000 euroa enemmän kuin edellisvuonna. Lainanhoitokate eli tulorahoituksen riittävyys vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun oli 1,85.

Taloutta on seurattu säännöllisesti kunnanhallitukselle tiedoksi tuotavilla kuukausittaisilla raporteilla. Kunnanvaltuustolle raportoitin toiminnan ja tuloksen tavoitteiden täyttymisestä kolme kertaa vuodessa julkaistuissa osavuosikatsauksissa. Tytäryhtiöiden talousseurantaa on tehty osavuosikatsauksien yhteydessä.

Talouden seurannan ajantasaisuuteen on tulevaisuudessa kiinnitettävä huomiota. Tiedon tulee olla oikea-aikaista, oikeaa sekä ymmärrettävää. Kunnanvaltuuston päätös osavuosikatsauksen muuttamisesta kvartaalijakoiseksi vuodesta 2022 lähtien vastaa tähän haasteeseen hyvin.

6.1 Hallinto-osasto

Hallinto-osaston tavoitteina olivat mm. vetovoimainen työpaikka, yhteisöllinen ja hyvinvoiva, viihtyvä, yritysmyönteinen palvelukunta, joka on myönteisesti tunnettu.

Korona toi edelleen haasteensa toimintavuoteen 2021. Kunnallisvaalit siirtyivät epidemian takia ja uusi valtuustokausi pääsi alkamaan elokuussa 2021. Teams-muotoiset kokouskäytännöt vakiintuivat osaksi hallinnon arkea. Toisaalta uusi kokousmuoto, hybridi-kokoukset, muotoutuivat käyttöön. Kunnassa otettiin käyttöön digitaalinen kuntapäättäjät palvelu. Palvelu tukee kuntapäättäjien työtä. Palvelussa on yli 350 sisältöä kuudella eri teemoitetulla kanavalla.

Syksyllä talousarvion työstämisen aikaan muokattiin hallinto-osaston vastuualueita. Viestintä ja markkinointi irrotettiin elinkeinopalveluista omaksi vastuualueeksi. Näin pystytään jatkossa vertailemaan kuntakohtaisesti elinkeinopalveluja aikaisempaa realistisemmin. Humanpoliksen koordinoima Muhoksen ja Vaalan kuntien yhteishanke Koronakriisiin vastaaminen Oulujokilaaksossa päättyi heinäkuun lopussa. Hankkeen myötä Humanpoliksen elinkeinopalvelujen laajentui koskemaan Muhoksen ja Vaalan kunnissa myös matkailun ulkopuolisia toimialoja sekä kuntien elinkeinotyötä. Tätä varten vuoden aikana neuvoteltiin sopimukset Humanpoliksen elinkeinotyön toteuttamisesta ja palkattiin uusi elinkeinopäällikkö. Elinkeinotyötä kehitettiin myös alueellisesti perustamalla Humanpoliksen ja Utajärven Yrityspuiston välinen elinkeinotiimi. Humanpoliksen uusi rooli kunnan elinkeinotyön toteuttajana vastaa elinkeinoelämän tuen tarpeisiin ja sen rooli kunnan elinvoimaisuuden lisäämisessä on suuri. Elinkeinopäällikön työpanoksen täysivaltaisen toteutumisen haasteena olivat rekrytointikysymykset, jotka kevään 2022 aikana on selätetty.

Kunnan työttömyysaste oli 14,4 %. Työllisyyden parantamiseen on satsattu erilaisin hankkein, mutta työttömyyden aiheuttamien kustannusten kuntaosuutta maksettiin 56 452 euroa. Kunnalla ja yhdistyksillä on hyvä yhteistyö pitkäaikaisten tukityöllistettyjen työllistämässä. Tähän toimintaan toivotaan panostusta jatkossakin. Kunta myönsi vuonna 2021 yhdistyksille lyhytaikaista lainaa työllistämiseen 11 000 euroa.

Tulevaisuudessa kunnille siirtyy vastuu työllisyyspalveluista. Tämä tarkoittaa varautumista tuleviin lakimuutoksiin ja uusien, innovatiivisten keinojen käyttöönottoa työllisyyden parantamiseksi.

6.2 Hyvinvointiosasto

Hyvinvointiosaston perustehtävänä on vastata kunnan poikkihallinnollisesta hyvinvoinnin laaja-alaisesta edistämisestä. Tavoitteena on tukea kaikenikäisten vaalalaisten hyvinvointia yhdessä muiden toimijoiden kanssa. Hyvinvointityön lähtökohtana on kuntalaisten koettu hyvinvointitieto sekä indikaattoritieto. Keskeisenä työtapana on ikäkausiverkostotyö. Vaalan kunta on Terve kunta verkoston jäsen ja vuonna 2021 kunta jatkoi myös Terve kunta -verkoston johtoryhmän jäsenenä. Lisäksi Vaalan kunta kutsuttiin THL:n arviointitoiminnan ohjausryhmään. Verkostotyön ydintavoitteena on tuoda alueellinen ja kansallinen osaaminen osaksi myös Vaalan kunnan hyvinvointityön kehittämistä.

Lamminahon talon toimintaa järjestettiin supistetusti kesällä 2021. Toimintakautta lyhensi museoalueen päärakennuksen lattiaremontin viimeistely tuvan puolella. Elokuussa järjestettiin ensimmäisen kerran Valentin Vaala – elokuvafestivaali tapahtumaa varten pikaisesti kunnostetussa Veturitalissa. Tapahtuma sai erittäin hyvän vastaanoton ja jatkoa tapahtumalle on suunniteltu. Vaalan kesäaikaan kuntalaisia ja kesäasukkaita varten on saatu merkittävä kulttuuritapahtuma lisää. Marraskuussa Oulujokilaakson kuntien yhteistyönä toteutettiin myös itsenäiset valo- ja äänitaidetapahtumat jokaisessa kunnassa.

Kirjaston toimintaan vuoden 2021 alkupuolella koronaepidemian lisäksi vaikutti useamman kuukauden ajan kirjastossa tehty sisäremontti. Syyskuussa 2020 alkanut remontti siirsi lainaus- ja palautustoiminnan konttikirjastoon. Remontoitu kirjasto otettiin käyttöön kesäkuun alussa 2021. 9.6.2021 pidettyjä etävajaisia on Vaalan kunnan facebookista katsottu 1700 kertaa.

Hyvinvointiosasto alitti talousarvion useimmilla palvelualueilla. Nuorisotyössä talousarvio ylittyi talousarviossa huomioimattomista poistoista johtuen. Nuorten työpajatoiminta ylittyi hieman. Kulttuuripalveluissa talousarviossa ei ole huomioitu Keskitiesäätiön eikä OKM:n hankerahoitusta, joista päätökset saatiin vuoden 2021 puolella. Koronapandemiasta johtuen säästöä tuli toteutumatta jääneistä liikuntapalveluista ja muista hyvinvointia edistävästä palveluista, kulttuuritapahtumista ja -palveluista, keskeytyneestä nuorisotilatoiminnasta ja kirjastopalveluista.

Nelivuotinen hyvinvointisuunnitelma on erittäin laaja. Suunnitelmaa työstetään osallistaen monipuolisesti eri kuntatoimijoita ja kuntalaisia. Kiinnostus Vaalan kunnan toteuttamaan hyvinvointi- ja terveystyöhön on herännyt yli kuntarajojen. Hyvinvointityön tekeminen ja avaaminen kuntalaisille näkyväksi on erittäin tärkeää sen merkityksen ymmärtämisen kannalta. Hyvinvointisuunnitelmaa tehdessä on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että suunnitelman toteuttamiseen on rajatut resurssit ja suunnitelman toteutumiseen tulee olla selkeät mittarit. Kouluterveyskyselyn 2021 tulokset antavat vankan pohjan tälle vaatimukselle. Valtuuston joulukuussa 2021 tekemään ponsiesitykseen nuorisopalveluiden resurssien kohdentamisesta vastaamaan paremmin nuorison tarpeita on reagoitu alkuvuonna 2022. Kokonaisvaltainen hyvinvointityö on jokaisessa ikäryhmässä erittäin tärkeää työtä kunnan hyvinvoinnin ja tulevaisuuden kannalta. Korona-aikana kulttuurituotanto ja kulttuuripalvelut ovat olleet kunnassa vähäisiä. Epidemiarajoitusten hellittäessä on tärkeää nostaa nämä palvelut takaisin kuntalaisten saataville ja takaisin osaksi merkityksellistä hyvinvointityötä.

6.2.1 Kunnan hyvinvointityön arviointi

Ikäkausiverkostojen rooli on korostunut kunnan hyvinvointityön osallistamisessa. Verkostojen avulla yhteistyö eri toimijoiden kesken on syventynyt sekä uudet yhteistyömuodot toimijoiden välillä ovat kehittyneet. Hyvinvointityö on poikkihallinnollisesti toteuttavaa kokonaisvaltaista vaikuttamista kuntalaisten hyvinvointiin. Vaalan kunnan hyvinvointityö on huomattu niin alueellisesti kuin valtakunnallisella tasolla. Verkostoituminen, määrätietoinen ja indikaattoritietoon perustuva hyvinvointityö näkyy omalta osaltaan vuoden 2021 erikoissairaanhoidokulujen madaltumisena. Ammattitaitoinen, osaava ja joustava henkilöstö toteuttaa merkityksellistä ja nykyaikaista hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä.

6.3 Sivistysosasto

Sivistysosaston toimialue sisältää seuraavat palvelut: sivistysosaston hallinnon, perusopetuksen (Vaalan yhtenäiskoulu), lukion, aikuisopetuksen (Oulujärven kansalaisopisto) sekä varhaiskasvatuksen. Musiikinopetusta tarjotaan kansalaisopistossa taiteen perusopetuksena ja Kainuun musiikkiopistossa.

Tehtävänä on huolehtia kuntalaisten laadukkaista varhaiskasvatus- ja koulutuspalveluista. Toiminta järjestetään nykyaikaisissa, monikäyttöisissä ja terveellisissä tiloissa, joissa tilojen käyttöaste on mahdollisimman korkea. Sivistyspalvelut lisää osaltaan kunnan elinvoimaisuutta yhteistyössä ns. kolmannen sektorin, kuten mm. paikallisten yhdistysten ja järjestöjen kanssa. Lukiokoulutuksen säilyminen paikkakunnalla on elinvoimaisuuden kannalta äärimmäisen tärkeää ja opiskelijoiden rekrytointiin panostetaan.

Tilivuosi 2021 sivistysosastolla toteutui alijäämäisenä. Alkuperäinen talousarvio ylittyi noin 190 000 eurolla. Syynä ylitykseen olivat lähinnä lukion henkilöstö- ja koulukuljetuskulut. Lukion oppilasmäärän kasvun vuoksi kursseja ja kuljetuksia toteutui ennakoitua enemmän. Suurimmat vastuualueet perusopetus ja varhaiskasvatus pysyivät budjetissaan.

Vuosi 2021 oli oppilasmäärään hienoisen vähenemisen vuosi. Edellisestä vuodesta perusopetuksen oppilasmäärä väheni kahdeksalla. Lukion osalta opiskelijamäärä nousi yli 70:een, kunnes uuden lukuvuoden alettua syksyllä väheni noin 50:een. Varhaiskasvatuksessa oli runsaasti lapsia kirjoilla ja tilojen käyttökapasiteetti lähes täynnä. Varhaiskasvatuksessa lakimuutos 1.8.2021 lähtien aiheutti tiukennuksia henkilöstömitoitukseen.

Kansalaisopiston palvelut näkyvät arjessa keskeisenä hyvinvointia lisäävänä palveluna kuntalaisille. Vuonna 2021 varhaiskasvatus toimi kokonaan päiväkodin tiloissa, lisäksi on kaksi perhepäivähoitajaa työssä omissa kodeissaan. Ryhmäperhepäiväkotitoiminta on lakkautettu ja päiväkodin ryhmärakenne muutettu vastaamaan uutta tilannetta. Perusopetuksessa joustavan perusopetuksen ryhmä (Jopo) lakkautettiin lukuvuoden 2020-2021 päätteeksi. Tarvittavat tukitoimet oppilaille on toteutettu muilla keinoilla.

Sivistysosastolla on vuonna 2021 ollut edelleen käynnissä erilaisia kansallisia ja kansainvälisiä hankkeita, joiden avulla on pystytty toteuttamaan yhteistyötä ja kehittämistoimintaa.

Taloudessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että määrärahan ylityspyynnöt on tehtävä kuluven tilikauden puolella. Varhaiskasvatuksen maksuttomuus toi lähes kaikki Vaalan lapset (yli 80 %) varhaiskasvatuksen piiriin. Toisaalta runsas lapsimäärä asettaa omat haasteensa tilojen kapasiteetille ja henkilöstömitoituksen tiukentuessa, henkilöstöresursseille. Lukion säilyttäminen kunnassa on sen elinvoimaisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää. Uusien etuuksiin panostaminen ja lukion houkuttelevuuden kasvattaminen esimerkiksi erikoistumalle on yhteinen tehtävä, johon on tulevaisuudessakin panostettava. Monimuoto-opiskelun kehittäminen on yksi tulevaisuuden painopistealueista.

6.4 Tekninen osasto

Tavoitteena on tuottaa kuntalaisille viihtyisä, terveellinen ja turvallinen asumisympäristö sekä tuottaa muille hallintokunnille ja yhteistyötahoille niiden toiminnassaan tarvitsemat kiinteistönhoito- ja ympäristönhoito- sekä siivous- ja ravitsemispalvelut.

Toimintavuoden aikana merkittävimpiä tapahtumia oli uuden hyvinvointikeskuksen hankesuunnittelun kaatuminen, ministeriön hylättyä poikkeuslupahakemuksen. Vaalan kunta käynnisti päätöksen jälkeen uuden alle 5 miljoonan euron hankkeen terveystakeskuksen rakentamiseksi.

Vaalan vankilan rakentaminen käynnistyi Senaatin toimesta ja Vaalan kunta aloitti aluetta palvelevan kevyenliikenteen väylän rakentamisen.

Hankesuunnittelu puuterminalin rakentamiseksi Väyläviraston kanssa käynnistyi. Puuterminali rakennetaan ratahallinnon tulevaan käyttöön. Tuulivoimapuistokaavoja tarkasteltiin usean alueen osalta. Osa ensimmäinen tuulivoimapuiston tuulimyllyistä otettiin käyttöön loppuvuodesta 2021. Oulu-Koillismaan pelastuslaitos aloitti toimintansa Vaalassa siirtymävaiheen jälkeen. Tässä yhteydessä paloaseman kiinteistön toiminnallisuus oli toimenpidetarkastelussa. Maankäytön ja kaavoituksen osalta tavoitteissa jäätin jälkeen ja tunnistettiin lisäresurssin tarve Vaalaan.

Tulevaa hyvinvointialuemuutosta valmisteltiin alustavasti perehtymällä tuleviin vaatimuksiin, toimintojen tarkastelulla ja lähtötietojen koostamisella. Covid-19 epidemiatilanne oli toiminnassa huomioitavana koko toimintavuoden. Henkilöstössä oli vaihtelua resurssien osalta, johtuen useammasta pitkästä poissaolosta, tämä vaikutti osin heikentävästi toiminnan onnistumiseen. Työn vaativuuden arviointi aloitettiin loppuvuoden aikana. Investoinneissa määrärahaa varattiin edellisvuotta enemmän ja onnistuttiin toteutuksessa tehokkaammin.

Tilivuonna 2021 Toimintakate ylittyi 36,8% (453t€) tavoitteesta. Toimintatuotoissa tavoite onnistui tyydyttävästi kokonaisuuden osalta alittuen 1,1 % (32 t€). Toimintakulut tavoite ylittyi kokonaisuuden osalta 10,1 % (419t€). Investointien osalta kuluihin varatuista määrärahoista käytettiin 89,7 % (1086t€). Investointituotoissa tuloutusta kertyi 133,1 t€, ollen 298,4 % (88,5 t€) enemmän kuin talousarviossa

Elinvoimalautakunnassa käsiteltiin suuri määrä pyyntöjä muuttaa loma-asunto vakituiseksi asunnoksi. Tätä positiivista päätösilmapiiriä on hyvä pitää yllä jatkossakin. Taloudessa on kiinnitettävä huomiota siihen, että määrärahan ylityspyynnöt on tehtävä kuluven tilikauden puolella.

6.5 konserniyhtiöt

Kiinteistö Oy Vaalan Niska

Kunnan 100 %:sti omistama asuntoyhtiö, johon kuuluu 149 vuokra-asuntoa. Tilikauden voitto oli 7 767,43 euroa. Lainoja on toimintavuoden aikana lyhennetty pitkäaikaisen velkakirjaehtoien mukaisesti. Toimintavuonna ei suoritettu ylimääräisiä lainaosuussuorituksia.

Vaalan Vesi ja Lämpö Oy

Kunnan 100 %:sti omistama osakeyhtiö, johon kuuluu vesilaitos, viemärlaitos ja kaukolämpölaitos. Toimintavuoden tulos oli 92 564,66 euroa ylijäämäinen, liikevaihto oli 1 642 414,67 euroa. Vaalan kunta on Hinku-kunta. Uusia kaukolämmöntuotantotapoja on kartoitettu turpeen korvaamiseksi ja hiilineutraalin lämmön tuottamiseksi.

Humanpolis Oy

Vuosi 2021 oli ensimmäinen Humanpoliksen uuden strategian toteuttamisessa. Uuden strategian jalkauttamisessa tärkeimpänä toimenpiteenä oli Humanpoliksen elinkeinopalvelujen laajentaminen koskemaan Muhoksen ja Vaalan kunnissa myös matkailun ulkopuolisia toimialoja sekä kuntien elinkeinotyötä.

Koronapandemian vaikutukset tuntuivat erityisesti kansainvälisen matkailun hitaana elpymisenä ja ravintola- ja tapahtuma-alojen toiminnan harjoittamisen haasteina. Kotimaan matkailu kuitenkin jatkoi kasvamistaan, ja se heijastui myös ennätyksellisiin kävijämääriin Rokua Geoparkin käyntikohteissa.

Yhtiön taloustilanne jatkui voitollisena viidettä peräkkäistä vuotta vuonna 2021, tuloksen ollessa 66 724,06 € ylijäämäinen. Yhtiöllä on kuitenkin edelleen edellisiltä tilikausilta tappiota n. 170 000 euroa, näitä tappioita on mahdollista pienentää tilikauden ylijäämällä. Sopimuskauden mukainen vuosirahoitus toteutui 25 000 € tavoitteellista pienempänä, minkä johdosta toimintaa jouduttiin sopeuttamaan voimakkaasti.

6.6 Yhteenveto

Vaalan kunnan kuntastrategian 2030 vision mukaan kunta on vetovoimainen sekä luontoarvoistaan ja hyvinvoivasta yhteisöistään tunnettu toimija. Kunta on yritysmyönteinen, taloudellisesti vakaa toimija ja fiksu omistaja. Kunnassa on hyvä tehdä töitä.

Kevät 2022, arviointikertomuksen laatimisen aika, on poikkeuksellinen. Viime vuotta sävytti maailmanlaajuinen pandemia ja tätä kevättä Venäjän osoittamat sotatoimet Ukrainaa kohtaan. Epävarmuus on saanut uuden muodon. Koronan tuomat muutokset työelämään ja kuntalaisten arkeen alkavat jo juurtua, kun samaan aikaan rajoitukset hellittävät ja ihmiset pääsevät taas näkemään kasvokkain. Ihmisten kohtaaminen, inhimillisyyden huomaaminen ja toisten huomioonottaminen auttavat meitä käsittelemään tätä uudenlaista uhkaa, joka luo epävarmuutta jokaisen arkeen. Kuntalaisten turvallisuudentunteen säilyttäminen ja hyvinvoinnin takaaminen ovat meidän yhteisiä tavoitteita, joihin meidän kuntamme suunnitelmissa ja päätöksenteossa on entistä enemmän varauduttava. Avoimen viestinnän avulla voimme luoda vakautta ja jakaa oikeaa tietoa.

Tarkastuslautakunta toteaa, että valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat keskeisiltä osin toteutuneet. Kunnan hallintoa on hoidettu lain ja valtuuston päätöksen mukaisesti. Päätöksentekokulttuurissa joustavuuteen ja koulutukseen on panostettava enemmän. Koulutus, ja kohtaaminen poistavat epävarmuustekijöitä ja auttavat yhteisen, hyvän ja luottamuksellisen päätöksentekokulttuurin rakentamisessa. Nuorisoneuvoston jäsenet ovat osallistuneet kokouksiin ansiokkaasti. Nuorisoneuvoston osallistamisessa voitaisiin tehdä enemmän. Osallistamisen perustana on tietotaidon lisääminen kuntapolitiikasta ja kokouskäytännöistä koulutusten avulla. Kasvatamme tulevaisuuden päättäjiä käytäntöjen ja esimerkin avulla. Neuvostojen roolin selkiyttäminen luottamuselimissä olisi myös paikallaan.

Näinä aikoina inhimillisuus ja virheiden sietäminen auttavat meitä eteenpäin. Virheistä tulee ottaa arvokasta oppia. Valtuuston ja hallituksen kokousten toimintaan tulee kiinnittää huomiota ja arvostus instanssia kohtaan täytyy palauttaa. Jokaisen päättäjän tulee ymmärtää omat vastuunsa ja velvoitteensa. Kohotetaan yhdessä valtuuston arvovalta sen vaatimalle tasolle.

Tarkastuslautakunta yhtyy tilintarkastajan esitykseen tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapauden myöntämisestä tilivelvollisille.

Tarkastuslautakunta haluaa kiittää kuntalaisia, kunnan työntekijöitä, viranhaltijoita ja kunnan luottamushenkilöitä varmaotteisesta työstä ja toiminnasta poikkeuksellisenä vuonna 2021. Yhdessä toimien, toisiamme kunnioittaen selviämme myös tulevaisuuden haasteista.

Vaalassa 23.5.2022

Jouko Roivainen
puheenjohtaja

Matti Halonen
varapuheenjohtaja

Elina Mannermaa
jäsen

Helmi Moilanen
jäsen

Pekka Välinen
jäsen